

Η Αυγή

Νομοσχέδιο Διαμαντοπούλου: Αντίγραφο νεοφιλελεύθερων αγγλοαμερικανικών συνταγών

Ημερομηνία δημοσίευσης: 07/08/2011

Το νομοσχέδιο για τα Πανεπιστήμια αποτελεί αποφασιστική κίνηση αλλοίωσης του χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης, με απώτερο σκοπό την πλήρη παράδοσή της στη λογική και τις δυνάμεις της αγοράς. Για τους πανεπιστημιακούς, όχι μόνο θα έχει άμεση συνέπεια την περιθωριοποίηση της μεγάλης πλειοψηφίας από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, αλλά προαναγγέλλει δραματικούς περιορισμούς στην ελευθερία της διδασκαλίας και έρευνας. Για τους φοιτητές, συνεπάγεται μεγαλύτερο κόστος για την ολοκλήρωση των σπουδών, μοιραία και με την εισαγωγή διδασκτρων μάλλον, και την είσοδο σε έναν χώρο ο οποίος θα τους αντιμετωπίζει ως καταναλωτές και όχι ως παραγωγούς γνώσης, ως πελάτες και όχι ως εταίρους στην ακαδημαϊκή ζωή, τελικά ως ανθρώπινο πόρο προορισμένο να αναταποκριθεί στις απαιτήσεις της αγοράς και όχι ως πολίτες των οποίων η αναπτυγμένη επιστημονική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση θα αποτελεί εγγύηση για την πρόοδο της πατρίδας.

Το σχέδιο ακολουθεί δουλικά τη νεοφιλελεύθερη συνταγή, που ήδη έχει υλοποιηθεί, ιδίως στην αγγλοαμερικανική ανώτατη εκπαίδευση. Ένα άλλο πανεπιστήμιο, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της αγοράς για κερδοφορία και ευελιξία. Το περιεχόμενο και οι συνθήκες των σπουδών μετατρέπονται σε εμπόρευμα. Κατακερματίζονται τα γνωστικά αντικείμενα και διασπάται η ενότητα διδασκαλίας και έρευνας. Η κυβέρνηση δεν εγγυάται πλέον την πλήρη χρηματοδότηση του διδακτικού και ερευνητικού έργου των πανεπιστημίων

Το σχέδιο ακολουθεί δουλικά τη νεοφιλελεύθερη συνταγή, που ήδη έχει υλοποιηθεί, ιδίως στην αγγλοαμερικανική ανώτατη εκπαίδευση. Για τον νεοφιλελεύθερο διαχειριστή, ένα πανεπιστήμιο που συντείνει στη διαμόρφωση υπεύθυνων

ανθρώπων και παρέχει τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία (όπως το θέτει ο ν. 1268/1982) δεν είναι "value for money". Χρειάζεται ένα άλλο πανεπιστήμιο, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της αγοράς για κερδοφορία και ευελιξία. Η εφαρμογή της γνώσης "στο επαγγελματικό πεδίο", η διά βίου μάθηση, οι "δεξιότητες" δεσπόζουν έτσι στις προτεραιότητες του σχεδίου για το περιεχόμενο των σπουδών. Παράλληλα, η "συνεχής βελτίωση της ποιότητας" και η "αποδοτική και αποτελεσματική διαχείριση του προσωπικού, των πόρων και των υποδομών" αναγορεύονται σε υπέρτατες λειτουργικές αρχές των ιδρυμάτων. Τι σημαίνει όμως "ποιότητα της εκπαίδευσης", και τι ακριβώς είναι "αποτελεσματική και αποδοτική λειτουργία" ενός οργανισμού που έχει στόχο την παραγωγή και καλλιέργεια της γνώσης, της επιστήμης και του πολιτισμού; Για τον νεοφιλελευθερισμό, του οποίου το φανταστικό έχει την όψη και το περιεχόμενο λογιστικού φύλλου, η βελτίωση, η αποτελεσματικότητα, η αποδοτικότητα είναι στενά οικονομικές και έτσι μετρήσιμες έννοιες.

Μια τέτοια λογική έχει τρομακτικές συνέπειες και για το περιεχόμενο των σπουδών και τα δικαιώματα των φοιτητών, αλλά και για την επαγγελματική κατάσταση των πανεπιστημιακών. Ας σκεφτούμε τα λόγια του ιδρυτή του πανεπιστημίου του Φοίνιξ John Sterling: "[Το πανεπιστήμιο] είναι εταιρεία... δεν προσπαθούμε να καλλιεργήσουμε αξίες, ούτε ασχολούμαστε με μαλακίες τύπου 'να διευρύνουμε τη σκέψη' [των φοιτητών]" (αναφέρεται από τη J. Washburn, University Inc., New York 2005). Πρόκειται για ένα πανεπιστήμιο εξειδικευμένο στην επαγγελματική κατάρτιση και πιστοποίηση δεξιοτήτων, ανάλογα με το τι θέλει η αγορά, στο οποίο βεβαίως οι εργαζόμενοι στερούνται την ελάχιστη αυτονομία και εργασιακή ασφάλεια. Εάν η λειτουργία του πανεπιστημίου επικαθορίζεται από τη θέση του στην αγορά, με βάση είτε την οικονομική βιωσιμότητα και την κερδοφορία του είτε την "απασχολησιμότητα" (δηλαδή την επικαιρότητα των δεξιοτήτων και τον βαθμό εσωτερίκευσης της δουλοπρέπειας) των αποφοίτων του, τότε και το περιεχόμενο και οι συνθήκες των σπουδών μετατρέπονται σε εμπόρευμα. Η αυτονομία των εργαζομένων εκτοπίζεται από το διευθυντικό δικαίωμα και τη γραφειοκρατία, τις πρακτικές ελέγχου και τις μορφές γνώσης που αναπτύσσονται γύρω από αυτό, προκειμένου ο επικαθορισμός αυτός να εξασφαλιστεί και να μεγιστοποιηθεί.

Αυτά γίνονται φανερότερα με μια ανάγνωση των αλλαγών από τα κάτω προς τα πάνω, δηλαδή από την αναδιάρθρωση της "πρώτης γραμμής" στο διδακτικό και ερευνητικό έργο, την οποία σήμερα αποτελεί το Τμήμα. Χωρίς διάθεση συνολικής υπεράσπισης του ν. 1268/1981¹, ως επισημανθεί ότι το Τμήμα ως μονάδα οργάνωσης και διοίκησης αντιστοιχεί και σε μια υπαρκτή διαδικασία κοινωνικοποίησης σε μια επιστήμη, τόσο για τους δασκάλους όσο και για τους φοιτητές, διαδικασία η οποία είναι κρίσιμη για τη δυνατότητά τους να λειτουργήσουν ως παραγωγοί γνώσης: αυτός είναι ο σκοπός του πανεπιστημίου. Αλλά το σχέδιο διαγράφει τελείως το Τμήμα από τον χάρτη, βάζοντας στη θέση του τη Σχολή ως βασική μονάδα και τις "ομάδες διδασκόντων" ως εντολοδόχους της κοσμητορικής βούλησης. Αυτό μεταξύ άλλων σημαίνει ότι επιμέρους πεδία ενός ή περισσότερων γνωστικών αντικειμένων θα μπορούν να συναρμολογηθούν σε πτυχία-προϊόντα, προσαρμοσμένα στις "ανάγκες" της αγοράς εργασίας. Πρόκειται για ένα καθεστώς φοίτησης-μπουφέ, προοπτική η οποία ενυπάρχει ήδη στην οργάνωση των σπουδών με βάση το σύστημα των πιστωτικών μονάδων. Κατακερματίζονται τα γνωστικά αντικείμενα και διασπάται η ενότητα διδασκαλίας και έρευνας. Η "πρώτη γραμμή" του πανεπιστημιακού έργου μετατρέπεται σε μηχανισμό διδασκαλίας, της οποίας αφενός η μορφή θα καθορίζεται από επιτροπές και όργανα σε επίπεδο σχολής, αφετέρου το περιεχόμενο θα αστυνομεύεται από όργανα σε επίπεδο σχολής (α.9) και τελικά από την πανεπιστημιακή "αστυνομία ποιότητας" (ΜΟΔΙΠ), υπό το βλέμμα της ΑΔΙΠ.

Πιο απλά: ανοίγει ο δρόμος για την υποβάθμιση του βασικού πτυχίου σε πιστοποιητικό επαγγελματικής κατάρτισης και βεβαίωση συλλογής δεξιοτήτων, διότι με βάση αυτές καθίστανται μετρήσιμο μέγεθος τα "μαθησιακά αποτελέσματα" που συγκροτούν τα προγράμματα σπουδών και επιτρέπουν την αστυνόμευση της ποιότητας. Από την άλλη, προετοιμάζεται το έδαφος για τον αφανισμό της αυτονομίας του πανεπιστημιακού ως διανοητικού εργαζόμενου, ο οποίος αναπτύσσεται και παράγει ταυτόχρονα ως δάσκαλος και ως ερευνητής, αλλά και για τη δημιουργία μια μόνιμης διαίρεσης του ΔΕΠ σε διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό.

Η περιθωριοποίηση της μεγάλης πλειοψηφίας των εργαζομένων και των φοιτητών από τις διαδικασίες απόφασης και ελέγχου θωρακίζεται και με τον δραστικό περιορισμό της εκπροσώπησης από τα σχετικά όργανα. Κρίσιμα δε ζητήματα

που αφορούν στη σύνθεση των κατώτερων ιδίως οργάνων των πανεπιστημίων αφήνονται στον οργανισμό των πανεπιστημίων, επιτρέποντας στο υπουργείο να επανέλθει σε καταλληλότερη στιγμή και με χαμηλότερους τόνους με την κατάρτιση "πρότυπου" οργανισμού. Σε κεντρικό επίπεδο, με το Συμβούλιο αντικαθίσταται η συμμετοχική διοίκηση του πανεπιστημίου από την ανακύκλωση προσωπικοτήτων, την περιθωριοποίηση της πανεπιστημιακής κοινότητας και την υπερσυγκέντρωση αρμοδιοτήτων σε ένα αδιαφανές σώμα, από το οποίο λαμβάνονται κομβικές αποφάσεις και εκλέγονται ο πρύτανης και οι κοσμήτορες των σχολών.

Αυτός ο εκτελεστικός συγκεντρωτισμός αντιστοιχεί στη μετακίνηση του κέντρου βάρους του συστήματος προς το σύμπλεγμα της αστυνομίας ποιότητας - τις μονάδες διασφάλισης ποιότητας των ιδρυμάτων, αλλά και την ΑΔΙΠ. Αποτελώντας ενιαίο κέντρο παραγωγής δεδομένων και γνώσης για τη λειτουργία του πανεπιστημίου, το σύμπλεγμα αυτό θα είναι σε θέση να επιβάλει πολιτικές και διαδικασίες στις υπόλοιπες μονάδες του πανεπιστημίου στη βάση κριτηρίων τα οποία έχουν ήδη καταστρωθεί με σαφήνεια νομοθετικά, αλλά και με αναφορά σε μια προωθημένη διεθνή τεχνογνωσία και τυποποίηση σε θέματα διαχείρισης πόρων, προσωπικού, αλλά και της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Με τον νέο νόμο θα ενισχυθεί ο μηχανισμός που ήδη υπάρχει με την απευθείας είσοδο ειδικών στελεχών και τη σχετική κινητικότητα ενός αριθμού μελών ΔΕΠ. Θα δημιουργηθεί έτσι μια νέα διαχειριστική γραφειοκρατία με αποστολή τον ασφυκτικό έλεγχο της μεγάλης πλειοψηφίας των πανεπιστημιακών δασκάλων και ερευνητών. Προνομιακή πρόσβαση σε πληροφορίες, μονοπωλιακή θέση στη διαχείριση επιχειρησιακής γνώσης, ευρεία και νομοθετικά θωρακισμένη δύναμη καθορισμού της ενδοπανεπιστημιακής πολιτικής, εντατική διασύνδεση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, είναι τα χαρακτηριστικά που θα επιτρέψουν στην αστυνομία της ποιότητας να επιβάλει αυστηρά τεχνοκρατικούς όρους αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας.

Περαιτέρω, η κυβέρνηση δεν εγγυάται πλέον τη πλήρη χρηματοδότηση του διδακτικού και ερευνητικού έργου των πανεπιστημίων. Το σχέδιο αναφέρεται στις αποδοχές, τα λειτουργικά έξοδα και την υλικοτεχνική υποδομή, αλλά η κρατική επιχορήγηση εξαρτάται από την έγκριση του ακαδημαϊκού-αναπτυξιακού προγράμματος του α.62. Το ύψος της επηρεάζεται από την αξιολόγηση του ιδρύματος με βάση τα "αντικειμενικά" κριτήρια του α.63, όπως αυτά θα καθοριστούν με μελλοντική υπουργική απόφαση που θα εκδοθεί με βάση εισήγηση της ΑΔΙΠ. Αλλά η ευρύτερη εικόνα περιλαμβάνει και τους ιδιωτικούς φορείς ως πιθανούς χρηματοδότες. Ανατίθεται κεντρικός ρόλος στη διαχείριση της περιουσίας και των πόρων των ΑΕΙ από ΝΠΙΔ με "μορφή ανώνυμης εταιρείας", που λειτουργεί υπό την ευθύνη και τον έλεγχο του ΑΕΙ. Η προφανής πρόθεση είναι να ασκηθεί πίεση προς την κατεύθυνση όχι απλώς αναζήτησης ιδιωτικής χρηματοδότησης, αλλά ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας από τα ιδρύματα. Άλλωστε, "η διαχείριση υπόκειται στους κανόνες της... επιχειρηματικής λογικής, έχει δε ως ειδικότερο στόχο την αύξηση της κεφαλαιακής αξίας και των εισοδηματικών αποδόσεων της περιουσίας αυτής" (α. 58). Αυτή η επιχειρηματική δραστηριότητα θα αφορά τελικά και τη διδακτική και ερευνητική δραστηριότητα του ιδρύματος. Με δεδομένο ότι η "περιβόητη διασφάλιση της ποιότητας" δεν είναι στην ουσία κάτι άλλο από τη διαμόρφωση μιας βέλτιστης διαδικασίας παραγωγής ενός προϊόντος απευθυνόμενου σε καταναλωτές, οι μηχανισμοί αυτοί θα εξυπηρετήσουν, ιδίως όταν θα καταστεί αισθητή η ανεπάρκεια της κρατικής επιχορήγησης, την προσαρμογή του ερευνητικού και διδακτικού έργου στην επιχειρηματική λογική της ανεύρεσης πόρων. Η αστυνομία ποιότητας και η πανεπιστημιακή Α.Ε. είναι αλληλοσυμπληρωματικοί μηχανισμοί στο πανεπιστήμιο που οραματίζεται η κυβέρνηση.

Η εμφύτευση της επιχειρηματικής λογικής σε συνδυασμό με τη συρρίκνωση της δημόσιας χρηματοδότησης έχει ορίζοντα την υποδούλωση της ακαδημαϊκής δραστηριότητας σε οικονομικά συμφέροντα και τις "ανάγκες" της αγοράς και την πλήρη εμπορευματοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Εντάσσεται το πανεπιστήμιο σε ένα ευρύτερο οικονομικό κύκλωμα, το οποίο παρεισφρεί στη μορφή και το περιεχόμενο της ακαδημαϊκής δραστηριότητας με τη μορφή "νέων" διδακτικών βοηθημάτων, ηλεκτρονικών υπολογιστών και λογισμικού, συστημάτων διαχείρισης βιβλιοθηκών κ.τ.λ. Η χρήση αυτών των εργαλείων και τεχνικών αναγορεύεται συνήθως σε δείκτη ποιότητας, διευρύνοντας έτσι τον φαύλο κύκλο της διαπλοκής με τα οικονομικά συμφέροντα. Στο "πανεπιστημιακό-βιομηχανικό συγκρότημα" θα πρέπει να προστεθούν οι υπηρεσίες ασφαλείας και, κυρίως, η φοιτητική μέριμνα. Το σχέδιο προετοιμάζει το έδαφος, αφού η

διαχείριση των σχετικών υπηρεσιών και υποδομών ανατίθεται στην Α.Ε. Ασφαλώς η κατάργηση της διανομής δωρεάν συγγραμμάτων και η γενίκευση της ηλεκτρονικής υποστήριξης του διδακτικού έργου θα επισπεύσουν τη διαπλοκή αυτή.

Η κυβέρνηση επιχειρεί να αλώσει την ανώτατη εκπαίδευση για λογαριασμό της αγοράς με ένα σχέδιο νόμου το οποίο είναι τελικά προϊόν των σκοτεινότερων ενστίκτων του νεοφιλελευθερισμού: μίσους για το δημόσιο αγαθό της παιδείας, μίσος για τη νέα γενιά, μίσος για τους εργαζόμενους. Κανείς δεν πρέπει να αποδεχθεί μια μάχη σημείων για τη "βελτίωση" του σχεδίου: το διακύβευμα δεν είναι τεχνικής φύσεως, αλλά έχει να κάνει με θεμελιώδη ζητήματα αξιών και προτεραιοτήτων για τον κοινωνικό σκοπό της ανώτατης εκπαίδευσης. Εντωμεταξύ, η κυβέρνηση διακηρύσσει πως αυτές οι αλλαγές έχουν επίκεντρο την "επανάκτηση αρχών και αξιών", τον "ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό", την "αναβάθμιση της παρεχόμενης παιδείας" και την "ελπιδοφόρα προοπτική που αξίζει ο κάθε Έλληνας και η κάθε Ελληνίδα". Ο επιθανάτιος ρόγχος αυτού του ΠΑΣΟΚ είναι πλέον εκκωφαντικός: ας ευχηθούμε η καθολική εξέγερση φοιτητών και εργαζομένων σε ΑΕΙ και ΤΕΙ να το απαλλάξει όσο πιο γρήγορα γίνεται από την αγωνία του.

*(Το κείμενο αυτό αποτελεί συντομευμένη εκδοχή μιας πρώτης συλλογικής επεξεργασίας μελών του "Νέου Αγωνιστή", υπό την επιμέλεια του **Γιώργου Παπανικολάου**, λέκτορα εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο του Teesside M. Βρετανίας. Το πλήρες κείμενο είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα www.neosagonistis.gr.)*

1. Για τον ν. 1268/82, θα επανέλθουμε αναλυτικά. Επί του παρόντος περιοριζόμαστε να αναφέρουμε ότι ο νόμος-πλαίσιο 1268/82, στην αρχική του εκδοχή, πριν δηλαδή τις αλλεπάλληλες τροποποιήσεις του ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80, ήταν αποτέλεσμα αγώνων του λαϊκού κινήματος της πρώτης μεταπολιτευτικής περιόδου (1974-1981) και ειδικότερα του φοιτητικού και του κινήματος ΕΔΠ ενάντια στον ν. 815/78. Προϊόν αγώνων του λαού και διανοουμένων στρατευμένων στην υπόθεση της κοινωνικής αλλαγής, αντανakλούσε έναν ορισμένο κοινωνικοπολιτικό συσχετισμό. Το παρό ν/σ, προϊόν της νεοφιλελεύθερης τεχνοκρατίας και της αντίστοιχης πολιτικής τάξης, αντανakλά την ολοκλήρωση της μετάλλαξης του ψευδώνυμου ΠΑΣΟΚ στα χρόνια του Μνημονίου.